

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної роботи
к.х.н., доц. Пантелеймонов А.В.

“ _____ ” _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

галузь знань: **29 «Міжнародні відносини»**

спеціальність: **291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»**

освітня програма: **«Міжнародні відносини та регіональні студії»**

вид дисципліни: **обов'язкова**

факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

2019/ 2020 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

20 червня 2019 року, протокол №15

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: к.г.н., доцент каф. туристичного бізнесу та країнознавства С.О. Юрченко

Програму схвалено на засіданні кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

Протокол від 19 червня 2019 року №12

Завідувач кафедри туристичного бізнесу та країнознавства

А. Ю. Парфіненко

Програму погоджено методичною комісією факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу

Протокол від 19 червня 2019 року № 12

Голова методичної комісії

Л. І. Григорова-Беренда

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Основи наукових досліджень» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра за спеціальністю 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії». Освітня програма: «Міжнародні відносини та регіональні студії»

1. Опис навчальної дисципліни

1. Метою викладання навчальної дисципліни є ознайомити студентів з методологічними і методичними основами наукових досліджень.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- розкрити поняття, значення і функції науки;
- охарактеризувати наукову картину світу;
- розглянути сутність науково-технічного прогресу і науково-технічної революції;
- визначити основні класифікації наук;
- проаналізувати інформаційне забезпечення науки;
- виявити рівні методології і основні елементи знань;
- охарактеризувати методи наукових досліджень;
- розкрити особливості написання рефератів, курсових, дипломних, магістерських робіт і дисертацій;

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	
Семестр	
2-й	
Лекції	
32 год.	
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	
Самостійна робота	
56 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми студенти повинні досягти таких результатів навчання.

Студенти повинні:

знати:

- поняття, значення і функції науки;
- характеристику наукової картини світу;

- сутність НТП і НТР;
- основні класифікації наук;
- інформаційне забезпечення науки;
- рівні методології і основні елементи знань;
- методи наукових досліджень;
- основні види апробації наукових досліджень.

вміти:

- застосовувати методи наукового пізнання;
- обробляти потік інформації;
- уміти формулювати мету і задачі дослідження;
- розробляти гіпотези;
- оцінювати результати спостережень, вимірювань, експериментів і моделювання соціально-економічних процесів;
- формулювати висновки наукового дослідження і висловлювати результати дослідження в курсових, дипломних роботах, статтях, доповідях і т. д.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Наука, наукове дослідження та інформаційне забезпечення наукових досліджень

Тема 1. Загальні відомості про науку та наукова картина світу

Категорія «наука». Етапи розвитку науки. Визначення науки в сучасному її вигляді. Мета, об'єкт, предмет науки. Функції науки. Наука як пізнання дійсності. «Витік мізків». Наукова школа і її ознаки.

Тема 2. Наукова картина світу

Категорія «світогляд». Типи світогляду: життєвий, міфологічний, релігійний, філософський (науковий), художній. Складові наукової картини світу: загальнонаукова, природничо-наукова, суспільно-наукова картини світу. Наука як пізнання дійсності. Наукове пізнання та побутове пізнання.

Організація наукової діяльності в Україні.

Тема 3. Наука і технічний прогрес

Поняття «науково-технічний прогрес» (НТП) і «науково-технічна революція» (НТР). Співвідношення понять НТП і НТР. Критерії проведення грані між НТП і НТР. Періодизація НТП. Хвилі НТР. Етапи розвитку НТР, їх сутність.

Склад і призначення науково-виробничого об'єднання. Склад і призначення міжгалузевого науково-технічного комплексу. Склад і призначення міжгалузевого державного об'єднання та інженерного центру. Зміни у взаємостосунках науки і виробництва.

Науково-технічний потенціал і його значення для розвитку економіки країни.

Тема 4. Класифікація наук

Історія класифікації наук. Принципи класифікації наук. Фундаментальні і прикладні науки. Організація сучасної системи наук. Загальна класифікація сучасних наук. Предмет дослідження природних наук. Предмет дослідження суспільних наук. Предмет дослідження технічних наук. Групи наук згідно з класифікацією ВАК України.

Тема 5. Інформація та її оцінка

Поняття «інформація» і засоби її передачі. Інформатика і напрями її розвитку. Інформаційна потреба. Кількісна оцінка інформації. Критерії цінності інформації.

Тема 6. Типологія інформації і основні види видань. Пошук інформації.

Інформаційні джерела. Первинна інформація. Вторинна інформація. Види інформації. Схема збору і аналізу наукової інформації.

Пошук інформації. Прямі і непрямі методи вивчення інформаційних потреб. Старіння інформації. Бібліотеки світу. Загальнодержавна служба науково-технічної інформації в Україні. Носії інформації. Види пошуку інформації. Довідково-інформаційний фонд. Основний і довідковий фонди. Алфавітний, систематичний і наочний каталоги. Види видань: бібліографічний, реферативний, оглядовий. Використовування Інтернету.

Буквена і цифрова ідентифікація країн. Інформаційно-пошукова мова. Універсальна десяткова класифікація. Бібліотечно-бібліографічна класифікація.

Розділ 2. Методологічні основи наукових досліджень та оформлення результатів досліджень

Тема 7. Наукове дослідження – основна форма наукової роботи

Наукове дослідження – один з видів пізнавальної діяльності. Правила наукового вивчення. Мета наукового дослідження. Об'єкт наукового дослідження. Предмет наукового дослідження. Принципи наукового пізнання. Методи доведення достовірності наукового дослідження. Схема виконання науково-дослідної роботи. Ознаки класифікації наукових досліджень. Науково-технічні розробки. Науково-технічні послуги.

Тема 8. Елементи системи знань і наукової діяльності

Навчання, теорія, концепція, ідея, принцип, аспект, методологія, методика, метод дослідження, науковий закон, гіпотеза, мислення, поняття, думка, висновок, категорія, термін, визначення, науковий факт, проблема, ключове слово.

Тема 9. Рівні методології наукового пізнання

Категорія «методологія». Три рівні в методології наукового пізнання. Складові частини наукового дослідження. Стадії наукового дослідження. Розвиток наукового пізнання. Парадигма – парадокс – нова парадигма.

Тема 10. Методи наукового пізнання. Методи емпіричного рівня дослідження

Методи наукового пізнання: спеціальні і загальні.

Методи емпіричного дослідження: спостереження, порівняння та аспекти порівняння, історичний метод, вимірювання, експеримент. Види експериментів.

Тема 11. Методи емпіричного і теоретичного рівнів дослідження

Методи емпіричного і теоретичного рівнів дослідження: абстрагування, ідеалізація, аналіз і синтез (прямий, елементарно-теоретичний, структурно-генетичний), індукція і дедукція, аналогія, формалізація. Моделювання. Види моделей: макетні (натуральні), фізичні, математичні, функціональні. Системний підхід.

Тема 12. Методи теоретичного дослідження

Рівні теоретичного пізнання. Результати теоретичного рівня пізнання. Аксиоматичний метод теоретичного дослідження. Значення терміну «гіпотеза». Види гіпотез. Гіпотетичний метод. Метод сходження від абстрактного до конкретного. Етапи процесу пізнання сходження від абстрактного до конкретного. та ін.

Тема 13. Оформлення наукових робіт

Загальні положення. Реферування тексту. Курсова робота. Бакалаврська робота. Магістерська робота. Дисертаційна робота.

Загальні вимоги. Ілюстрації. Таблиці. Формули. Список літератури. Посилання до джерел. Додатки.

Апробація наукових результатів.

Академічна недоброчесність – виклик інтелектуальної спроможності нації. Унікальність і плагіат в наукових роботах. Перевірка унікальності. Типи плагіату. Основні положення роботи сучасних серверів перевірки унікальності тексту. Робота із структурою тексту. Перетворення тексту. Збільшення об'єму тексту. Санкції за плагіат.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с. р.		л	п	лаб.	інд.	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Наука, наукове дослідження та інформаційне забезпечення наукових досліджень												
Тема 1. Загальні відомості про науку	12	2	6			4						
Тема 2. Наукова картина світу	12	4	4			4						
Тема 3. Наука і технічний прогрес	8	2				6						
Тема 4. Класифікація наук	8	2	2			4						
Тема 5. Інформація та її оцінка	2	2										
Тема 6. Типологія інформації і основні види видань. Пошук інформації	8	2	2			4						
Разом за розділом 1	50	14	14			22						
Розділ 2. Методологічні основи наукових досліджень та оформлення результатів досліджень												
Тема 7. Наукове дослідження – основна форма наукової роботи	2	2										
Тема 8. Елементи системи знань і наукової діяльності	6	2				4						
Тема 9. Рівні методології	2	2										
Тема 10. Методи наукового пізнання. Методи емпіричного рівня дослідження	8	2	2			4						
Тема 11. Методи емпіричного і теоретичного рівнів	20	4	6			10						

дослідження												
Тема 12. Методи теоретичного дослідження	6	2				4						
Тема 13. Оформлення наукових робіт	26	4	10			12						
Разом за розділом 2	70	18	18			34						
Усього годин	120	32	32			56						

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Семінар: Внесок вчених у розвиток науки: Фалес, Демокрит, Аристотель, Ібн Сіна. Ібн Рушд, Біруні, Н. Коперник, Г. Галілей, Дж. Бруно, Ф. Бекон та ін..	6
2	Наука та наукова картина світу	4
3	Класифікація наук	2
4	Типологія інформації і основні види видань та пошук інформації	2
5	Пр. зан.: Расчёт индексу Бойса	2
6	Пр. зан.: Розрахунок коефіцієнта кореляції	2
7	Пр. зан.: Расчёт индексу концентрації	2
8	Пр. зан.: Написання рецензії	2
9	Сем. зан.: Оформлення наукових робіт	4
10	Сем. зан.: Захист рефератів	6
	Усього годин	32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Загальні відомості про науку Лекційний матеріал доповнити детальним поглибленням щодо теорій таких учених, як: Фалес, Демокрит, Аристотель, Ібн Сіна. Ібн Рушд, Біруні, Н. Коперник, Г. Галілей, Дж. Бруно, Ф. Бекон та ін.	6
2	Наукова картина світу. Лекційний матеріал доповнити детальним поглибленням щодо сучасних теорій і концепцій наукової картини світу.	4
3	Наука і технічний прогрес Лекційний матеріал доповнити детальним поглибленням щодо інноваційного та технологічного бізнесу. На основі вивчення додаткової літератури привести приклади.	6
4	Класифікація наук Лекційний матеріал доповнити детальним поглибленням щодо сучасних класифікацій наук. Оволодіти вміннями визначити основні класифікації наук. Розглянути особливості визначення УДК.	4
5	Типологія інформації і основні види видань та пошук інформації	4

	Робота з навчальною і довідниковою літературою. Знайомство з системою каталогів у бібліотеці ХНУ.	
6	Елементи системи знань і наукової діяльності Вивчати та оволодіти умінням користуватися елементами системи знань і наукової діяльності. Підготовка до диктанту по терминам.	4
7	Рівні методології та методи дослідження Розглянути основні методи, які можна застосовувати в дослідженнях по спеціальності. Підготовка до контрольної роботи.	20
8	Оформлення наукових робіт та правила оформлення наукових робіт Оволодіти умінням оформлення наукових робіт, підготувати реферати, рецензії та відгуки на контрольні роботи за заданою тематикою. Підготувати реферат. Підготувати короткі повідомлення до захисту реферату; тези, доповіді на конференцію (наукову статтю). Оволодіти умінням використовувати правила оформлення наукових робіт (оформлення тексту, оформлення списку літератури, ілюстрацій, таблиць, формул та ін.). Написання відгуку та рецензії на наукову роботу.	10
	Разом	56

6. Контрольна робота (не передбачено планом)

7. Методи контролю

Методи контролю забезпечують перевірку ступеня досягнення *кінцевих* і конкретних цілей вивчення дисципліни. Призначені для кількісного і якісного оцінювання досягнутого при вивченні дисципліни рівня сформованості знань, умінь і навичок, професійних, світоглядних та громадянських якостей.

При вивченні дисципліни «Основи наукових досліджень» застосовуються наступні методи контролю: усний, письмовий та тестовий. Контроль з дисципліни складається з поточного контролю, який проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на практичних заняттях та лекціях, у формі виступів студентів при обговоренні питань на семінарських заняттях, у формі тестування, тощо. Результати поточного контролю (поточна успішність) є основною інформацією для визначення оцінки, при проведенні заліку і враховуються при визначенні підсумкової екзаменаційної оцінки з дисципліни.

Засвоєння тем (поточний контроль) контролюється на семінарських та практичних заняттях відповідно до конкретних цілей, засвоєння тем розділів (проміжний контроль) – на практичних та семінарських підсумкових заняттях та виконанням реферату з дисципліни «Основи наукових досліджень» присвячене вивченню окремих питань з курсу.

Застосовуються такі засоби діагностики рівня підготовки студентів:

- тестові завдання;
- розв'язування задач;
- виконання творчих завдань;
- виконання контрольної роботи.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять, контрольної роботи.

Критерії оцінювання виступів на семінарських та практичних заняттях в чотирибальній шкалі оцінок наступні.

Оцінка 5 балів (відмінно) ставиться за наступних умов:

- послідовний, повний, зв'язний, обґрунтований виклад питання з вірними прикладами;
- глибоке розуміння і орієнтація в явищах і процесах, що вивчаються;
- правильні вичерпні відповіді на додаткові питання викладача, що мають мету з'ясувати ступінь розуміння студентом матеріалу, що ним викладається.

Оцінка 4 бали (добре) ставиться за наступних умов:

- студент дає правильний виклад змісту підручника і матеріалу, поданого викладачем, але на додаткові контрольні питання викладача відповідає лише з незначною допомогою викладача чи студентів;
- при правильному в цілому викладі матеріалу студент припускає у відповіді неточності, які виправляє сам або при першому зауваженні викладача;
- недостатньо вичерпні відповіді на додаткові запитання викладача.

Оцінка 2-3 бали (задовільно) ставиться за наступних умов:

- студент виявляє знання і розуміння основного навчального матеріалу, але під час відповіді допускає суттєві помилки і усвідомлює їх тільки після повторної вказівки викладача;
- нечіткі відповіді на запитання дає з затримкою;
- без допомоги викладача не в змозі вивести співвідношення з іншими проблемами дисципліни, що вивчається;
- допускає грубі помилки і частково виправляє їх тільки після вказівки викладача;
- виявляє незнання значної частини навчального матеріалу, нелогічно і невпевнено його викладає, у відповіді мають місце заминки, не може пояснити проблему, хоча і розуміє її;
- викладає матеріал недостатньо послідовно і зв'язно.

Знання студента, що оцінюються на 3, повинні бути достатніми для подальшого вивчення дисципліни.

Оцінка 1 бал (незадовільно) ставиться за наступних умов:

- студент припускається грубих помилок при викладі матеріалу і не виправляє ці помилки навіть при вказівці на них викладача;
- виявляє повне незнання навчального матеріалу, відсутність навичок як в аналізі явищ, так і у подальшому виконанні практичних завдань.

Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати за поточними контролем, дорівнює 60 балів.

Підсумковий контроль засвоєння дисципліни здійснюється по їх завершенню на підсумкових заняттях.

Оцінка успішності студента з дисципліни є рейтинговою і виставляється за багатобальною шкалою з урахуванням оцінок засвоєння окремих модулів.

Семестровий підсумковий контроль з дисципліни є обов'язковою формою контролю навчальних досягнень студента. Він проводиться відповідно до навчального плану у вигляді семестрового заліку в терміни, встановлені графіком навчального процесу та в обсязі навчального матеріалу, визначеному цією робочою програмою дисципліни «Основи наукових досліджень».

Сумарна оцінка за вивчення дисципліни розраховується як сума балів, отриманих за результатами підсумкового семестрового контролю. Загальна сума балів поточного і підсумкового семестрового контролю складає 100.

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних та семінарських занять, контрольної роботи. Загальна кількість балів за успішне виконання завдань – 60.

Підсумковий контроль під час проведення заліку. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань – 40.

Час виконання – 40 хвилин.

Критерії оцінювання письмових відповідей на заліку:

Тести – 40 балів.

У разі використання заборонених джерел студент залишає аудиторію та одержує загальну нульову оцінку.

8. Схема нарахування балів

Поточний контроль та самостійна робота		Разом	Залікова робота	Сума
Розділ 1	Розділ 2			
T1, T2, ...T6	T7, T8.....T13	60	40	100
30 балів (з них: активна робота на семінарських заняттях – 5 балів, диктант – 5 балів; контрольна робота – 20 балів)	30 балів (з них: активна робота на семінарських заняттях – 5 балів; виконання практичних робіт – 15 балів, реферат – 10 балів).			

T1, T2 ... T13 – теми розділів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка для дворівневої шкали оцінювання
50 – 100	зараховано
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

- Бейлін М. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / М. В. Бейлін. – Харків : ХДАФК, 2012. – 184 с.
- Гальченко, С. І. Основи наукових досліджень : навч.-метод. посіб. / С. І. Гальченко, О. З. Силка, 2015. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eprints.cdu.edu.ua/id/eprint/483>

3. Ковальчук В.В. Основи наукових досліджень: навч. посібник. / В. В. Ковальчук, Л.М. Моїсєєв – 5-е вид. – К.: Професіонал, 2008. – 240 с.
4. Колесников О. В. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / О. В. Колесников. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 144 с.
5. Основы научных исследований : учебник / А. Я. Черныш, Е. Г. Анисимов, Н. П. Багмет, И. В. Глазунова, Т. Д. Михайленко. М. : Изд-во Российской таможенной академии, 2011.
6. Пилипчук М. І. Основи наукових досліджень: підручник / М. І. Пилипчук, А. С. Григор'єв, В. В. Шостак – К. : Знання, 2007. – 270 с.
7. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень : навч. посіб. / Г. С. Цехмістрова. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2003. – 240 с.
8. Шкляр М. Ф. Основы научных исследований: учебное пособие / Шкляр М. Ф. М. : изд-во Дашков и К, 2012. – 244 с.
9. Юрченко С. А. Основы научных исследований: учебное пособие / С. А. Юрченко – Харьков: ХНУ имени В.Н. Каразина. – 2006. – 136 с.
10. Юрченко С.О. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / Юрченко С.О., Юрченко О.Є. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2017. – 204 с.

Допоміжна література

1. Аканов Б. А. Основы научных исследований. – Алма-Ата: Мектеп / Б. А. Аканов, Н. А. Карамзин, 1989. – 133 с.
2. Данченко Т. А. Изучение информационного обеспечения научных исследований. Некоторые вопросы методики // Информационное обеспечение научных исследований. Сб. научных трудов. – Л. : БАН, 1990. – С. 39 – 49.
3. Лудченко А. А. Основы научных исследований : учебное пособие / А. А. Лудченко, Я. А. Лудченко, Т. А. Примак / Под ред. А. А. Лудченко. – К. : О-во «Знання», КОО, 2001. – 114 с.
4. Наринян А. Р. Основы научных исследований: уч. пособие / А. Р. Наринян, В. А. Поздеев – К. : Изд-во Европ. ун-та, 2002. – 110 с.
5. Сидоренко В. К. Основи наукових досліджень : навчальний посібник для вищих педагогічних закладів освіти / В. К. Сидоренко, П. В. Дмитренко. – К. : РННЦ ДІНІТ, 2000. – 259 с.
6. Шейко В. М. Організація та методика та методика науко-дослідницької діяльності : підручник / В. М. Шейко, Н. М. Кушнарєнко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання-Прес, 2002. – 295 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Сайт держстату України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Офіційні статистичні щорічники України «Статистичний щорічник України», «Україна в цифрах» та «Статистичний бюллетень».
3. Сайт The world factbook. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>.

